

ปัญหาเหมืองแร่ทองคำในจังหวัดเลย

Gold mining problem in Loei Province

วัชรินทร์ ชาญศิลป์¹

Vacharin Chansilp

¹ รองศาสตราจารย์, ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

การทำเหมืองแร่ทองคำของบริษัททุ่งคำ ในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ส่งผลกระทบด้านสุขภาพของประชาชนที่อาศัยอยู่รอบเหมือง ในร่างกายของประชาชนจะปนเปื้อนสารตะกั่ว แคดเมียม สารหนู แมงกานีส ไฮยาไนต์ ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนที่ได้รับผลกระทบกับบริษัททุ่งคำโดยประชาชนใช้วิธีรวมกลุ่มกันในแบบการเมืองภาคประชาชน เรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาแก้ปัญหาความขัดแย้ง ส่วนเจ้าหน้าที่ภาครัฐในท้องถิ่นร่วมมือกับบริษัททุ่งคำในการแก้ปัญหาโดยเอื้อประโยชน์ให้บริษัททุ่งคำ เมื่อความขัดแย้งยืดเยื้อมากขึ้นรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีคำสั่งให้ระงับการดำเนินการเหมืองแร่ทองคำ ทุกแห่งให้มีการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม และเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาเหมืองทองคำนั้น ภาครัฐต้องปรับปรุงการทำงานในกระบวนการตรวจสอบสารพิษ กระบวนการทำ EHIA ตลอดจนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแร่ ส่วนในด้านประชาชนควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการขอประทานบัตรดำเนินการเหมืองแร่ทองคำ

Abstract

Gold mining operation of Tungkom Co. Limited in Wang-Sapung Sub district, Loei Province affected people's health who have lived nearby gold mining area. People's body contaminated with Lead, Cadmium, arsenic, manganese and cyanides. These toxic resulted in a conflict between affected people and Tungkom Co., Limited. These people used people politics by making a complaint government sector for solving the conflict. Whereas local government officials mediated people for beneficial of Tungkom Co., Ltd. When the conflict has protracted, Prayuth administrative suspended Tungkom Co. Limited and other goldmining companies from doing their business. He ordered gold mining companies for restoring environment around gold mining area, curing affected people. Suggestion of solving gold mining problem included improvement of government sector concerning the process of toxic examination, considering EHIA procedure and proposed bill of mining, support people participation in patent permit of gold mining.

บทนำ

การลงทุนจากต่างประเทศเป็นวิธีการหนึ่งที่ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ใช้ในการบรรลุถึงเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศของตน ในกรณีของประเทศไทยนั้น การลงทุนจากต่างประเทศนั้นมีมากมายประเภท ธุรกิจการทำเหมืองแร่ทองคำก็เป็นธุรกิจอีกประเภทที่ต่างประเทศนิยมมาลงทุน การที่รัฐบาลไทยอนุญาตให้ต่างประเทศลงทุนทำเหมืองแร่ทองคำ เพื่อต้องการเงินค่าภาคหลวงซึ่งจะนำเงินส่วนนี้มาพัฒนาเศรษฐกิจ และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน อย่างไรก็ตามเริ่มมีข่าวเกี่ยวกับปัญหาเหมืองแร่ทองคำมากขึ้นในประเทศไทย ดังนั้นผู้เขียนบทความจึงสนใจศึกษา การทำเหมืองแร่ทองคำในประเทศไทยโดยมุ่งเจาะลึกเฉพาะกรณีปัญหาเหมืองแร่ทองคำในจังหวัดเลยเท่านั้น ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การทำเหมืองแร่ทองคำในจังหวัดเลย โดยเฉพาะกรณีการทำเหมืองแร่ทองคำของบริษัททุ่งคำ
2. วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการทำเหมืองแร่ทองคำ
3. ข้อเสนอแนะ

การทำเหมืองแร่ทองคำในจังหวัดเลย โดยเฉพาะกรณีการทำเหมืองแร่ทองคำของบริษัททุ่งคำ

ในประเทศไทยนั้นมีการทำเหมืองแร่ทองคำ ในหลาย ๆ จังหวัด เช่น เลย พิจิตร เพชรบูรณ์ วิธีการก็คือ บริษัทเอกชนที่สนใจจะทำกิจกรรมเหมืองแร่ทองคำต้องขอยื่นเรื่องต่อทางราชการ เพื่อขออาชญาบัตรในการสำรวจแร่เสียก่อน จากนั้นก็ต้องยื่นขอประทานบัตร เพื่อจะเข้าไปดำเนินกิจการเหมืองทองคำ ซึ่งก่อนจะได้ประทานบัตรจะต้องมีการทำ Environmental Health Impact Assessment Report หรือ EHIA เพื่อสำรวจผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเสียก่อน

ในประเทศไทยนั้น บริษัทเอกชนที่ทำการขอประทานบัตรทำกิจการเหมืองแร่ทองคำ 2 บริษัทใหญ่คือ บริษัททุ่งคำและบริษัทอัคราชิออสเซ็ท ในบทความนี้จะขอศึกษารายละเอียดเฉพาะการดำเนินการ และปัญหาจากการทำเหมืองแร่ทองคำของบริษัททุ่งคำ เท่านั้น

เริ่มจากปี พ.ศ. 2536 (ค.ศ. 1993) บริษัทหุงคำได้ยื่นขออาชญาบัตรเพื่อสำรวจแร่ทองคำในพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติจากกรมป่าไม้ อีกสองปีถัดมาก็ได้ยื่นขอประทานบัตรในการเข้าไปทำกิจการเหมืองแร่ทองคำในพื้นที่จากกรมทรัพยากรธรณี ในปี พ.ศ. 2541 (ค.ศ. 1998) มีการจัดทำรายงาน EHIA และอีกสามปีถัดมา บริษัทหุงคำก็ได้รับอนุญาตประทานบัตรจากกระทรวงอุตสาหกรรมในการเข้าไปทำเหมืองแร่ทองคำในพื้นที่ 6 แปลงบนภูทับฟ้า ภูซำป่าบอน จังหวัดเลย เป็นเวลา 25 ปี

บริษัทหุงคำดำเนินการทำเหมืองแร่ทองคำบริเวณภูทับฟ้า และภูซำป่าบอน ซึ่งเป็นการทำเหมืองแร่ทองคำโดยวิธีเหมืองหาบ การทำเหมืองจะเป็นแบบชั้นบันได บันไดแต่ละชั้นจะสูงไม่เกิน 6 เมตร โดยจะมีการใช้ระเบิดนำเอาหินบนแร่ออกมา จากนั้น จะเป็นขั้นตอนการประกอบโลหกรรม โดยจะนำหินบนแร่ไปบดย่อยให้เล็กลง แล้วนำไซยาไนด์สกัดทองคำออกจากสินแร่ แล้วทำการหลอมละลายทองคำให้ได้เป็นก้อนขนาดประมาณ 12 กิโลกรัม และจะมีการสกัดไซยาไนด์กลับมาหมุนเวียนใช้ใหม่ถึง 90% โดยกากแร่และน้ำที่ปล่อยออกมาพักในบ่อกักเก็บ จะต้องมีความเข้มข้นของไซยาไนด์ไม่เกินค่าที่ทางราชการกำหนดเพื่อความปลอดภัย และต้องทำให้กากแร่แห้งเพื่อให้ไซยาไนด์สลายตัวไปตามธรรมชาติ ส่วนบ่อเก็บกากจะต้องมีคันธง แข็งแรง พื้นบ่อต้องปูด้วยพลาสติกเพื่อป้องกันการรั่วซึมของไซยาไนด์ และทางบริษัทจะต้องตรวจสอบคุณภาพน้ำผิวดิน บริเวณรอบพื้นที่บ่อเก็บกากเพื่อตรวจว่ามีการปนเปื้อนของมลพิษออกสู่แหล่งน้ำธรรมชาติภายนอกหรือไม่

ถ้าได้กระทำตามขั้นตอนในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่ทางราชการได้กำหนดไว้ ก็จะไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสุขภาพอนามัยของประชาชนที่อาศัยอยู่รอบบริเวณเหมืองแร่ทองคำ อย่างไรก็ตาม ในการทำกิจการเหมืองแร่ทองคำของบริษัทหุงคำ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่รอบบริเวณเหมืองแร่ทองคำเชื่อว่าสุขภาพของพวกเขาแย่ลงหลังจากการเข้ามาดำเนินการกิจการของบริษัทหุงคำโดยอาจได้รับสารพิษจากการทำเหมืองแร่ทองคำ ได้แก่ ตะกั่ว แคดเมียม สารหนู แมงกานีส ไซยาไนด์ ที่ปนเปื้อนมากับแหล่งน้ำของบ่อเก็บกากกากแร่ที่พังทลายของบริษัทหุงคำ

พิษของตะกั่วสามารถทำลายระบบประสาท เส้นประสาทส่วนปลายทำให้เกิดอัมพาตที่นิ้วและมือ ทำลายเซลล์สมอง อารมณ์จะแปรปรวน เหนื่อยง่าย อ่อนเพลีย ความจำเสื่อม ปวดกล้ามเนื้อ โลหิตจาง ส่วนพิษของแคดเมียมจะทำลายระบบทางเดินหายใจ จมูกและคออักเสบ แขนงหน้าอก หายใจขัด ไซยาไนด์ แม้จะ

สลายตัวได้เร็วกว่าสารพิษอื่น แต่ถ้าสูดดมเข้าไปผู้รับสารพิษจะชักหมดสติ ช็อกและเสียชีวิตในเวลารวดเร็ว นอกจากนี้ ฝุ่นละอองจากฝุ่นหินที่เกิดจากการระเบิด ชุดเจาะแร่ จะก่อผลกระทบต่อระบบทางเดินหายใจ ไอ หอบ ส่วน แอสบะตอส จะทำให้เนื้อปอดอักเสบเป็นพังผืด ปอดเล็กลง หายใจลำบาก และอาจพัฒนาเป็นมะเร็งปอด

วิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการทำเหมืองแร่ทองคำที่จังหวัดเลย

การทำเหมืองแร่ทองคำของบริษัททุ่งคำเริ่มต้นขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 (ค.ศ. 2002) หลังจากการเข้ามาดำเนินกิจการของบริษัททุ่งคำ ประชาชน 6 หมู่บ้าน ในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงกับการทำเหมืองแร่ทองคำได้รับผลกระทบทางด้านสุขภาพอนามัย ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) เกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนที่ได้รับผลกระทบทางด้านสุขภาพและเชื่อว่าสาเหตุน่าจะมาจากการที่ได้รับสารพิษจากการทำเหมืองทองคำกับบริษัททุ่งคำที่พยายามยืนยันว่า ทางบริษัทดูแลและปฏิบัติตามมาตรฐานของทางภาครัฐในการควบคุมการกำจัดสารพิษที่เกิดจากการดำเนินกิจการเหมืองทองคำ ชาวบ้านตำบล ห้วยผุก กงสะทอน นาหนองบง แก่งหิน โนนผา พงพัฒนา ภูทับฟ้าพัฒนา วิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ที่เกิดขึ้นนั้นประชาชนใช้แนวทางที่เป็นหลักสากลที่ทั่วโลกปฏิบัติอยู่คือ เรียกร้อง ร้องเรียน ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมาลงพื้นที่ตรวจสอบแก้ปัญหาจากสารเคมีเป็นพิษ ที่ปนในน้ำซึ่งอาจมาจากการทำเหมืองแร่ทองคำ

ในช่วงปี พ.ศ. 2551 - 2553 (ค.ศ. 2008 - 2010) หน่วยงานรัฐลงพื้นที่เก็บตัวอย่างน้ำไปวิเคราะห์ เพื่อตรวจหาสารพิษที่ปนเปื้อนในน้ำ และตรวจเลือดของประชาชน ผลพบว่าประชาชนในพื้นที่ร้อยละ 6.6 มีปริมาณสารปรอทเกินมาตรฐานที่กำหนด 35 ไมโครกรัม / ลิตร และร้อยละ 17 มีไฮยาไนด์เกินมาตรฐาน 0.2 ไมโครกรัมต่อมิลลิลิตร (อภิธดา มีเดช, 2014) อย่างไรก็ตาม ไม่สามารถสรุปได้ว่าสารพิษที่ปนมาในเลือดมาจากการปล่อยน้ำเสียของบริษัททุ่งคำหรือเปล่า

จากการประชุมคณะรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. 2554 (ค.ศ. 2011) มีมติในกระทรวงอุตสาหกรรมและเหมืองแร่ ชะลอการให้ประทานบัตรแก่บริษัททุ่งคำเพิ่มเติมจนกว่าจะพบสาเหตุที่แน่ชัดของต้นตอการปนเปื้อนในน้ำ และในเลือดของประชาชนใน 6 หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบ แต่ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ความขัดแย้ง

ระหว่างชาวบ้านและกลุ่มธุรกิจบริษัททุ่งคำที่มีภาครัฐหนุนหลัง ก็ยังคงดำเนินต่อไป และเข้มข้นขึ้น สาเหตุเพราะในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012) สันเขื่อนบ่อเก็บกากแร่ในเหมืองทองคำได้พังทลายลง เนื่องจากความบกพร่องในการปูพื้นบ่ออาจทำให้สารไซยาไนด์รั่วซึม สู่แหล่งน้ำธรรมชาติที่นาของชาวบ้าน ประชาชนใน 6 หมู่บ้านของอำเภอวังสะพุงจำนวน 3737 คน 1047 ครัวเรือนจึงได้ใช้วิธีการแก้ปัญหาที่เข้มข้นขึ้นโดยร่วมกับกลุ่มคนรักบ้านเกิดต่อสู้เรียกร้องให้หน่วยงานภาครัฐ เข้ามาแก้ไขปัญหาทำให้บริษัททุ่งคำถูกสั่งให้ระงับการดำเนินกิจการจนกว่าจะแก้ไขปัญหาบ่อกักกากแร่ให้เสร็จ แต่บริษัททุ่งคำก็ยังมีนโยบายขยายการทำเหมืองแร่ทองคำต่อไปถึงภูเหล็ก จากที่เคยดำเนินกิจการอยู่แล้วที่ภูทับฟ้าและภูทับบอน ดังนั้นกลุ่มคัดค้านประกอบด้วย ชาวบ้านที่ใน 6 หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบ กลุ่มอนุรักษ์บ้านเกิด นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยขอนแก่นและมหาสารคาม จึงเดินทางไปสถานที่จัดเวที Public Scoping ที่ภาครัฐจัดขึ้น เพื่อแสดงการคัดค้านการทำ Public Scoping (การทำ public scoping เป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำเพื่อประกอบเป็นรายงานการวิเคราะห์ EHIA ซึ่งถ้าผ่านกระบวนการ EHIA ก็จะสามารถยื่น ขอบประทานบัตรได้) และยังต้องการคัดค้านการต่ออายุโรงงานประกอบโลหะกรรมที่ภูทับฟ้าด้วย แต่ก็ถูกขัดขวางจากเจ้าหน้าที่ตำรวจกว่า 600 นายไม่ให้เข้าร่วม Public Scoping

ในวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012) ชาวบ้านและกลุ่มผู้คัดค้านไม่เห็นด้วยกับการทำ Public Scoping ที่ผ่านมาได้เปิดโปงเอกสารลับชื่อชุดควบคุมภูผ่อง ซึ่งในเอกสารนี้แสดงเป้าหมายต้องการตั้งเครือข่ายมวลชนในสนับสนุนการขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ของบริษัททุ่งคำด้วย ในปีถัดมาคือ ปี พ.ศ. 2556 (ค.ศ. 2013) มีการจัดเวที Public Scoping อีกครั้งซึ่งชาวบ้านและกลุ่มผู้คัดค้านก็ถูกขัดขวางจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ 1000 นาย ไม่ให้เข้าร่วมการทำ Public Scoping การจัดเวทีนี้เป็นการกำหนดขอบเขต แนวทางการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ในพื้นที่ 300 ไร่คือแปลงที่ 76/2539 เท่านั้น แต่ในการทำ Public Scoping นายทุนบริษัททุ่งคำกลับร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐสอดใส่พื้นที่ในแปลงที่ 77/2539 และ 203/2539 ในการรายงานของ Public Scoping ด้วย โดยทั้งสองแปลงหลังไม่ได้ถูกกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เพราะเอกสารมีการจัดส่งมาให้ก่อน 15 วันที่จะทำ Public Scoping แต่ไม่มีการหักหัวงเอาผิดกับหน่วยงานของภาครัฐ แต่ปล่อยให้มีการทำ Public Scoping ไปได้

จึงร่วมกันทำข้อมูลบัญชีชุมชนห้ามไม่ให้รถบรรทุกน้ำหนักเกิน 15 ตันชนแร่ ผ่านชุมชนก่อนได้รับอนุญาตจากกรรมการหมู่บ้าน และมีการก่อกำแพงบนถนนสาธารณะในหมู่บ้าน ทำให้บริษัททุ้งคำฟ้องร้องชาวบ้านที่คัดค้านทางคดีแพ่งและอาญา และเรียกร้องค่าเสียหาย 270 ล้านบาท และมีชาวบ้านตกเป็นจำเลย 33 คน (ผู้จัดการ Online, 2016)

ในตอนเช้าของวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 (ค.ศ. 2013) กองกำลังของตำรวจได้เดินทางมาเจรจากับแกนนำผู้ประท้วง แต่ก็ไม่สามารถตกลงกันได้ ดังนั้นในตอนค่ำ จึงมีกลุ่มชายสวมหมวกปิดหน้า ขับรถกระบะเข้าทำลายกำแพงของชาวบ้าน วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งรุนแรงมากขึ้นมีการใช้กำลัง หลังการทลายกำแพงของชาวบ้าน นายปรามอทย์ ปันสิทธิ์เจ้าหน้าที่ระดับสูงของบริษัททุ้งคำ พยายามเจรจากับชาวบ้านแบ่งหุ้นให้ชาวบ้าน 20% (ประชาไท, 2014) และสัญญาจะไม่ใช่ไฮยาไนต์ และจะแบ่งกำไรให้ชาวบ้านในรูปกองทุน และยินยอมให้ชาวบ้านเข้าตรวจสอบได้ แต่ชาวบ้านก็ไม่ตกลง ต่อมานาย ธนาวุธ พิมสุวรรณ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเลย พยายามขอเจรจาให้ชาวบ้านเปิดกำแพงแลกกับค่าหัวคิวจากการที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลจะเป็นนายหน้าหาผู้ซื้อแร่ทองคำ และสามารถบรรทุกทองคำได้วันละ 10 ตัน (ประชาไท, 2014) และจะก่อกำแพงกลับให้เหมือนเดิม แต่ชาวบ้านก็ไม่ตกลง ซึ่งต่อมาก็มีกลุ่มโจรปิดหน้าเข้ามาทำร้ายชาวบ้าน

เมื่อเกิดการรัฐประหารโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีการส่งกำลังทหารเข้าไปดูแลพื้นที่หมู่บ้านรอบ ๆ เหมือนแร่ทองคำ จุดมุ่งหมายเพื่อเข้าไปดูแลความสงบ แต่กลับกลายเป็นทหารเข้าไปเกลี้ยกล่อมให้ชาวบ้านที่คัดค้านยอมเปิดทางให้บริษัททุ้งคำ บรรทุกแร่ไปไม่ควรประท้วงเพราะประเทศกำลังอยู่ในช่วงกฏอัยการศึก

หน่วยงานระดับย่อยคือ ผู้บัญชาการกองกำลังรักษาความสงบจังหวัดเลย ได้ตั้งคณะกรรมการ 4 ชุด ประกอบด้วย ข้าราชการและทหาร ในจังหวัดเลย แต่ชาวบ้านก็ไม่ยอมรับคณะกรรมการดังกล่าว แกนนำประท้วงคือกลุ่มคนรักบ้านเกิดทำการจัดประชุมประชาคม ประชาชน 6 หมู่บ้านเรียกร้องให้ภาครัฐดำเนินการ 6 ประการ

1. เพิกถอนประทานบัตรเหมืองทั้ง 6 แปลงของบริษัททุ้งคำ
2. ถอนใบอนุญาตประกอบโลหกรรม และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง
3. เคลื่อนย้ายเครื่องจักรออกจากพื้นที่เหมือง

4. ขนสินค้าออกให้หมด
5. ปิดเหมืองและทำการฟื้นฟูวิถีชีวิตประชาชน
6. เยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ

ในที่สุดข้อเรียกร้อง 6 ประการก็ไม่ได้รับการพิจารณา แต่ชาวบ้านกลับถูกกดดันให้เปิดทางให้ มีการขนแร่ที่เหลือออกไป เพื่อแลกกับการถอนฟ้องคดีแพ่งที่ชาวบ้านตกเป็นจำเลยทั้ง 9 คดี ชาวบ้านยินยอมรับข้อเสนอและบริษัททุ่งคำยอมถอนฟ้องในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2557 (ค.ศ. 2014)

ความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับบริษัททุ่งคำยังคงอยู่ ประชาชนเรียกร้องให้ภาครัฐลงมาแก้ไขปัญหาลักษณะการเรียกร้องดังกล่าว สามารถพบได้ในกรณี การทำเหมืองแร่ของบริษัท อัครา รีซอสเซส และจังหวัดอื่น ๆ ได้แก่ พิชณุโลก ลพบุรี นครสวรรค์ สระบุรี สระแก้ว ระยอง จันทบุรี สุราษฎร์ธานี และสตูล ประชาชนเรียกร้องให้รัฐบาล พลเอกประยุทธ์ ตรวจสอบผลกระทบด้านคุณภาพของสิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองแร่ทองคำต่อชุมชน เมื่อต้องรอการตรวจสอบวิเคราะห์ข้อเท็จจริง และเพื่อดูแลแก้ไขปัญหา รัฐบาลพลเอกประยุทธ์จึงใช้มาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญไทย ฉบับชั่วคราว ให้ผู้มีอำนาจในการออกอาชญาบัตร ประทานบัตร และใบขอต่อ ประทานบัตรใบอนุญาตประกอบโลหกรรม ทุกกิจกรรมต้องถูกระงับไว้ก่อน จนกว่า คณะกรรมการนโยบายบริหารจัดการแร่แห่งชาติ จะมีมติเป็นอย่างอื่น นอกจากนี้ บริษัทธุรกิจเอกชนต้องมีหน้าที่ฟื้นฟูสภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตของคนให้กลับมาเป็นปกติด้วย

แม้ว่า รัฐบาลทหารภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ยังมีคำสั่งให้กิจกรรมทุกอย่างของการทำเหมืองแร่ทองคำ แต่อย่างไรก็ตาม ภาครัฐมีความพยายามที่จะปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมการทำเหมืองแร่ โดยมีความพยายามปรับปรุงพระราชบัญญัติเหมืองแร่ ปี พ.ศ. 2559 (ค.ศ. 2016) ซึ่งมีความแตกต่างจากพระราชบัญญัติเดิม ดังนี้

1. พยายามจัดทำไมนิ่งโซนหรือเขตทรัพยากรเหมืองแร่ เพื่อ กพร. จะได้มีพื้นที่ของตนเองสามารถให้สัมปทานที่ดินในการทำเหมืองแร่ให้กับธุรกิจเอกชนได้ทันทีไม่ว่าจะเป็นป่าสงวน หรือที่ สปก.
2. มีการลดขั้นตอนการขอใบอนุญาตให้เร็วที่สุด จาก 310 วันเป็น 100 วันไม่เกิน 150 วัน

3. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมสามารถออกประกาศให้ทำเหมืองแร่ได้เลย โดยประเภทที่ 1 ทำได้ไม่เกิน 100 ไร่ ประเภทที่ 2 ไม่เกิน 525 ไร่ และประเภทที่ 1 และ 2 นี้ไม่ต้องทำ EHIA อีกลงนามได้ทันที ไม่ต้องสนใจประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และถอนความต้องการของประชาชน

จากการวิเคราะห์วิธีการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างประชาชนและบริษัททุ่งค่านั้นพบว่า ประชาชนในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ใช้การเมืองภาคพลเมือง เพื่อแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหา มีแกนนำคือกลุ่มรักษำบ้านเกิด และมีองค์กรพัฒนาเอกชน บางกลุ่มออกมาเป็นแนวร่วม เช่นมูลนิธิบูรณะเขต มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร รวม ทั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ในส่วนของภาครัฐนั้น ขั้นตอนการแก้ปัญหาที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เช่นการตรวจสอบคุณภาพน้ำบริเวณพื้นที่รอบเหมือง ก็เพิ่งมีการตรวจตอนที่เกิดปัญหา แม้จะพบสารแมงกานีส สารหนู แต่ก็ไม่สามารถระบุแน่ชัดว่า ไซยาไนด์ที่พบในการตรวจตัวอย่างเลือด ก็ไม่สามารถระบุได้ชัดเช่นกันว่า เกิดจากการรับสารพิษจากการดำเนินกิจกรรมของเหมืองแร่ทองคำ มากไปกว่านั้น ภาครัฐนั้นใช้วิธีร่วมมือกับบริษัททุ่งค้ำในการแก้ปัญหา ซึ่งทำให้ประชาชนรู้สึกว่ภาครัฐช่วยเหลือให้บริษัททุ่งค้ำสามารถดำเนินกิจการไปได้มากกว่าการแก้ปัญหาให้ประชาชน เช่น การที่ตำรวจสกัดกั้นไม่ให้ประชาชน และกลุ่มผู้คัดค้านเข้าร่วมการทำ public scoping หรือ การที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐช่วยบริษัททุ่งค้ำเกลี้ยกล่อมประชาชนและกลุ่มผู้คัดค้านให้ บริษัททุ่งค้ำขนแร่ออกไปได้

ข้อเสนอแนะ

ปัญหาเรื่องเหมืองแร่ทองคำ ควรมีการพิจารณาปรับปรุง ดังนี้

1. ในการดำเนินงานของภาครัฐ
 - ควรมีระบบในการจัดเก็บข้อมูล เพื่อศึกษาว่า สารพิษที่ตรวจพบในโลหิตของประชาชนนั้น เกิดขึ้นก่อนหรือหลังจากมีการดำเนินกิจกรรมเหมืองทองคำแล้ว หรือสารพิษที่พบในโลหิตของประชาชนในพื้นที่รอบเหมืองกับพื้นที่อื่น ๆ ต่างกันหรือไม่

- เครื่องมือที่ใช้ควรได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอ เช่น เครื่องตรวจวัดไซยาไนต์

- ควรมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานของภาครัฐให้ดียิ่งขึ้น

- ควรมีความโปร่งใส ที่ผ่านมาประชาชนมองว่าหน่วยงานรัฐ เช่น กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ (กพร.) มีผลประโยชน์ร่วมกับบริษัทเอกชน เพราะ กพร. เป็นผู้มีอำนาจในการออกประทานบัตร และในอนุญาตประกอบโลหกรรม กพร. จะได้รับเงินอุดหนุนพิเศษตลอดอายุประทานบัตร เป็นทุนการศึกษาแก่บุตรหลานของข้าราชการ กพร. ด้วย มากไปกว่านั้นประชาชนเคลือบแคลงสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของภาครัฐมีความสัมพันธ์เกี่ยวพันถือหุ้น การดำเนินงานของบริษัทเอกชน ในการดำเนินกิจการเหมืองแร่ทองคำ ตัวอย่างเช่น นายจักรมณต์ ผาสุกวณิช ซึ่งเคยดำรงตำแหน่ง กรรมการในบริษัททุ่งคำ ได้ลาออกจากตำแหน่งเดิมในบริษัทและได้รับการดำรงตำแหน่งสำคัญใน กพร. เพราะหลังจาก นายจักรมณต์ เข้ามาดำรงตำแหน่งแล้วได้เสนอให้มีการขยายการทำเหมืองแร่ทองคำออกไปอีก 12 จังหวัด

- การเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบควรมีอย่างเพียงพอต่อเนื่อง

- ภาครัฐควรพิจารณาค่าภาคหลวงให้เหมาะสมในเรื่อง ค่าภาคหลวง ซึ่งภาครัฐในส่วนกลางจะจัดสรรงบที่ได้จากค่าภาคหลวงไปสู่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อท้องถิ่นจะได้นำงบประมาณนี้ไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป ในกรณีของการที่บริษัททุ่งคำได้รับอนุญาตให้เข้ามาดำเนินธุรกิจเหมืองแร่ทองคำได้ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จะได้รับงบที่เกิดจากค่าภาคหลวงปีละ 10 ล้านบาท (อภิรดา มีเดช, 2014) บริษัททุ่งคำได้รับประทานบัตรตาม มีการลดค่าภาคหลวงจากร้อยละ 10 เหลือร้อยละ 2.5 และในปี พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) จะลดลงเหลือ 20% (มูลนิธิสืบนาคเสถียร, 2016) ค่าภาคหลวงนี้ถูกลดลงมากซึ่งไม่คุ้มกับการที่ประเทศต้องสูญเสียทรัพยากรอันมีค่าแต่ที่ทำไม เพราะ เพื่อดึงดูดให้นักลงทุนต่างประเทศเข้ามาทำธุรกิจเหมืองแร่ทองคำมากขึ้นเท่านั้น

- ควรมีการทบทวนนโยบายการสนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศของ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน หรือ Boi นักธุรกิจต่างประเทศได้รับสิทธิพิเศษอีก 4 ประการ ว่านโยบายดังกล่าวเอื้อประโยชน์ให้บริษัทเหมืองแร่มากเกินไปหรือไม่ เช่น ได้รับการยกเว้นภาษีอากรขาเข้า ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับกำไรสุทธิ 8 ปี หลังจาก 8 ปีแล้วยังได้รับการลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับกำไรสุทธิต่อไปอีก 5 ปี และได้รับอนุญาตหักค่าขนส่ง ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปาได้ 2 เท่า ของค่าใช้จ่ายเป็นเวลา 10 ปี

- ควรมีการพิจารณา พรบ. เหมืองแร่ในประเด็นการเพิ่มอำนาจของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มากเกินไป โดยไม่สนใจการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. ประชาชนไม่ควรถูกละเมิดสิทธิที่จะเข้ามีส่วนร่วมในการอนุญาตสัมปทานสำรวจเหมืองทองคำ การละเมิดดังกล่าวอาจเนื่องมาจากประชาชนไม่มีความรู้ ความเข้าใจดีพอ เจ้าหน้าที่ภาครัฐและบริษัทเหมืองทองคำจึงใช้วิธีลัดในการขออนุญาตสัมปทานสำรวจเหมืองทองคำ ประชาชนไม่ได้เข้าร่วมในการรังวัดปักหมุดของเขตเหมือง ไม่ได้มีการปรึกษาหารือเบื้องต้นก่อนการดำเนินงานของสัมปทาน ขาดการทำประชาคมหมู่บ้านเพื่อรับฟังความคิดเห็นว่าจะให้บริษัทเหมืองแร่ ดำเนินการขอสัมปทานต่อหรือไม่ ดังนั้นจึงควรให้ความรู้ ความเข้าใจกับประชาชนให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ถึงคิวเหมืองทองคำ “บริษัท หุ่นคำ” จับตา 28 ธ.ค. ศาลปกครองกลางอ่านคำพิพากษา
ชาววังสะพุง จ.เลย ฟ้องเพิกถอนสัมปทาน. ผู้จัดการ Online. สืบค้นเมื่อ
วันที่ 11 ก.ค. 2560, จาก
<http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9590000127696>.
- ประชาไท. (2014, 12 มี.ค.). คุณคาม คดี สังหาร? กับวงจรอำนาจที่เหมืองแร่เมืองเลย.
สืบค้นเมื่อวันที่ 16 ก.ค. 2560, จาก
<https://prachatai.com/journal/2014/03/52236>.
- มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร. (2016, 13 เม.ย.). แนวทางปฏิรูปและแก้ไขปัญหาเหมืองแร่
ทองคำ. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ก.ค. 2560, จาก
[http://www.seub.or.th/index.php?option=com_content
&view=article&id=1785:seubnews&catid=5:2009-10-07-10-58-20&Itemid=14](http://www.seub.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=1785:seubnews&catid=5:2009-10-07-10-58-20&Itemid=14).
- มูลนิธิบูรณะนิเวศ (EARTH). (2556). รณรงค์หยุดเหมืองทองเลย. (ออนไลน์). สืบค้น
เมื่อวันที่ 10 ก.ค. 2560, จาก
[https://www.facebook.com/media/set/?a.
489337751116094.93753.108056682577538&type=3](https://www.facebook.com/media/set/?a.489337751116094.93753.108056682577538&type=3).
- เลิศศักดิ์ คำคงศักดิ์. (2013). ‘กระตุกของความลงหลายชั้นของนายทุน’ กับการทำ
พับลิค สโคปปิง “เหมืองทองคำ” จ.เลย. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ก.ค. 2560,
จาก <https://thaipublica.org/2013/09/phu-thap-fah-hit-cyanide-3/>.
- อภिरดา มีเดช. (2014, 13 ก.ย.). ข้อเท็จจริงและความจริงเหมืองทองคำจังหวัดเลย.
สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ก.ค. 2560, จาก
<https://waymagazine.org/goldmine-loei/>.